

R. K. Muntz

POLSKIE PISMO ENTOMOLOGICZNE

BULLETIN ENTOMOLOGIQUE DE LA POLOGNE

T. XVIII

1939-1948

Zeszyt 2-4

Ś. p. Dr. Roman Kuntze
Profesor Zoologii SGGW w Warszawie

Wspomnienie pośmiertne oraz spis Jego publikacyj

skreślił

S. KAPUŚCIŃSKI

Z portretem i autografem.

Okropna wojna w latach 1939 - 1945, którą udało się niektórym przeżyć, nie tylko zniszczyła nam kraj, ale zabrała też wielu dzielnych, pracowitych i szlachetnych ludzi. Wśród nich straciliśmy i Prof. Dr Romana Kuntzego.

Prof. Dr R. Kuntze urodził się w Trembowli w r. 1902. Od wczesnego dzieciństwa interesowała Go przyroda, a jak sam mi opowiadał, najwcześniej zetknął się z Cecidiologia, kiedy zbierał galasy (*Aulax*) na Bluszczyku (*Glechoma*), które służyły Mu wprawdzie do zabawy z rówieśnikami, ale zastanawiały Go też jako dziwne twory na roślinie. Sentyment dla tej specjalności zachował długo, marząc o zajęciu się nią, a po naszym poznaniu się w 1930 r., kiedy opowiadałem Mu, że w okresie gimnazjum spotkałem na wierzbowych gałązkach dziwne różyczki (*Rhabdophaga rosaria* L.), wtedy zachęcił mnie do zajęcia się tą specjalnością, powtarzając zawsze nawet w okresie okupacji w Warszawie „Nulla dies sine galla“.

Wykształcenie średnie odebrał w latach 1912/13 do 1919/20, najpierw w Tarnopolu, gdzie uczęszczał do Gimnazjum II,

a następnie po przeniesieniu się ojca, we Lwowie w Gimnazjum III. Tam złożył egzamin dojrzałości w maju 1920 roku. W okresie gimnazjum jako uczeń będąc zapalonym przyrodnikiem zbierał owady, zwłaszcza chrząszcze i motyle, zestawiając ładny zbiór, który oddał Mu znaczną przysługę i w dalszych studiach. Zamiłowanie do nauk przyrodniczych, zwłaszcza do zoologii i botaniki pogłębił w nim ówczesny Jego nauczyciel Dr J. Kin el, późniejszy Dyrektor Muzeum Przyrodniczego im. Dzieduszyckich we Lwowie, o czym śp. Prof. Dr R. Kuntze zawsze wspominał z wielką wdzięcznością. Chrząszczom pozostał wierny przez całe swoje życie. Znał bardzo dobrze wiele rodzin, a w zakresie trudnego plemienia Susówek (*Halticini*) z rodziny Stonkowatych (*Chrysomelidae*) był wybitnym znawcą. Zbiór Susówek uważał za swój największy skarb. Kiedy dowiedział się, że zbiór ten został w zimie 1939 r. wywieziony do Eberswalde, bardzo nad tym bolał. Wspominał o nim z żalem przez cały okres okupacji. Z żalu tego nie gromadził już żadnych zbiorów.

Z początkiem roku akademickiego 1920/21 zapisał się na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie uczęszczał na wykłady i ćwiczenia z zakresu zoologii, paleontologii, botaniki, chemii i mineralogii. Specjalnie poświęcił się zoologii, wchodząc ze szczerym zamiłowaniem na właściwą drogę życia. Zoologię studiował w Zakładzie Zoologicznym, pozostającym pod kierownictwem wybitnego zoologa Prof. Dr Jana Hirszlera. W tym Zakładzie w latach 1922 - 1924 pracował w zakresie genetyki i na podstawie wykonanej pracy o analizie genetycznej gatunku chrząszcza Rynnica olchowa (*Melasoma aenea* L.) i zdanych egzaminów ścisłych z zoologii i paleontologii uzyskał w roku 1925 stopień doktora filozofii. W zakładzie tym poznał swą przyszłą żonę, Dr Zofię Grabowską, zamilowaną przyrodniczkę, autorkę kilku prac zoologicznych.

Równocześnie w latach 1921 - 1925 pracował w Muzeum Przyrodniczym im. Dzieduszyckich we Lwowie. Mając tam dogodne oparcie o wybitnych entomologów systematyków i faunistów jak J. Łomnickiego, J. Kinela, J. Nos-

kiewiczza, oraz wykorzystując bogaty zbiór i zasobny księgozbiór Biblioteki Muzeum i Polskiego Związku Entomologicznego, studiował specjalnie entomologię systematyczno-faunistyczną. Publikował szereg prac z tego zakresu. W związku z tym został w roku 1925 przez Polską Akademię Umiejętności mianowany współpracownikiem Komisji Fizjograficznej. W roku 1924 brał udział w I Kongresie Geografów i Etnografów Narodów Słowiańskich w Pradze. Od jesieni 1922 roku objął stanowisko młodszego asystenta, a od 1. IV. 1925 do 31. I. 1937 pełnił funkcje starszego asystenta w Zakładzie Ochrony Lasu i Entomologii Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki Lwowskiej, pozostającym pod kierownictwem znanego i wybitnego leśnika Prof. Inż. Aleksandra Kozickowskiego. W tymże Zakładzie zajął się zagadnieniami zoologii stosowanej w szczególności biologią owadziarek oraz biologią i zwalczaniem gryzoni leśnych i polnych. Opublikował z tego zakresu kilka prac, znacząc trwale swoją działalność na polu entomologii leśnej. W Zakładzie tym zetknąłem się ze śp. Dr R. Kuntzem w czasie swoich studiów leśnych na Politechnice Lwowskiej, odrabiając u Niego ćwiczenia z entomologii leśnej, które prowadził z wielkim znanstwem. Pracując w latach 1933 - 1935 jako asystent wolontariusz w tym samym Zakładzie, miałem możliwość odbycia z nim wielu wycieczek, a widząc się niemal codziennie, znajdowałem sposobność przeprowadzenia z nim szeregu dyskusyj, korzystałem z wielu wskazówek i cennych rad. Podziwiałem jego szeroką wiedzę, wybitne zdolności, umiejętność wyzyskiwania czasu na pracę naukową, wielką pracowitość i nieślabnący zapał do pracy naukowej. Dla młodych naukowców był doskonałym wzorem człowieka pracy naukowej.

Głównym i umiłowanym Jego tematem w latach 1922 do 1937 była zoogeografia Podola, wraz ze związanymi z nią problemami fauny stepowej pod względem ekologicznym i historycznym. Podole ze swą charakterystyczną florą i fauną było Mu znane od lat najmłodszych. Badania z początku ograniczone do owadów rozszerzył z czasem i na kręgowce, głównie ptaki i ssaki, których był dobrym znawcą oraz na mięczaki.

Dla pogłębienia swej wiedzy oraz w celu ugruntowania ogólnych poglądów na zasadnicze problemy fauny stepowej odbył w roku 1929 podróż naukową do Niemiec, Austrii i Szwajcarii, gdzie prowadził obszerne badania terenowe i bardzo sumienne studia muzealne, określając wiele gatunków, czego w kraju nie był w stanie wykonać. W związku z tą podróżą i w łączności z badaniami, jakie przeprowadził w kraju, opublikował rozprawę pt. „Studia porównawcze nad fauną kserotermiczną na Podolu, w Brandenburgii, Austrii i Szwajcarii“, uznaną za habilitacyjną na Wydziale Matematyczno - Przyrodniczym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie otrzymał w roku 1931 tytuł docenta zoologii i anatomii porównawczej zwierząt. Jako docent wykładał na tym Uniwersytecie, w latach akademickich 1931/32 do 1936/37, systematykę i biologię kręgowców i owadów, na które chodziłem, oraz zoogeografię ogólną. Poza tym w latach 1931/32 do 1936/37 wykładał kurs zoologii ogólnej i stosowanej w Prywatnej Żeńskiej Szkole Gospodarczej w Snopkowie pod Lwowem. W roku 1933 został przez Polską Akademię Umiejętności mianowany współpracownikiem Komisji Geograficznej. W latach 1934 do 1936 był współpracownikiem Komisji do oceny podręczników z zakresu przyrodznawstwa dla gimnazjum przy ówczesnym Ministerstwie Oświaty.

W roku 1935 Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Mikołaja Kopernika zorganizowało zespołowe badania fizjograficzne nad krawędzią Podola, powierzając kierownictwo prac zoologicznych w Komisji dla badań krawędzi Podola Dr R. Kuntzemu. Gruntowny przegląd stosunków zoogeograficznych badanego przez prawie 20 lat terenu dał śp. Dr R. Kuntze wspólnie z Prof. Dr J. Noskiewiczem w wyczerpująco i na szerokiej podstawie opracowanym dziele pt. „Zarys zoogeografii polskiego Podola“. Zamykał w ten sposób śp. Dr R. Kuntze jeden z największych rozdziałów swego naukowego życia, wiedząc, że w związku z nominacją, która nastąpiła dnia 1. II. 1937, na stanowisko profesora nadzwyczajnego zoologii na Wydziale Rolniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, oddali się od badanych terenów. Zdawał sobie z tego sprawę, że zmiana warun-

ków pracy terenowej nie pozwoli Mu odwiedzać w przyszłości znanych stanowisk i dlatego planował prace badawcze w innym terenie. Dał temu wyraz w liście pisanym do mnie w dniu 4. I 1937: „Moim zaś interesem było by, aby Pan był w Warszawie, bo miał bym dobrego towarzysza do wycieczek po Mazowszu, które planuję“.

W związku ze wspomnianą nominacją, został w 1937 r. członkiem przybranym Towarzystwa Naukowego we Lwowie.

W szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie objął śp. Prof. Dr R. K u n t z e kierownictwo Zakładu Zoologii z dniem nominacji. Wykładał tam aż do wybuchu wojny w 1939 roku zoologię oraz biologię studentom I roku studiów Wydziału Rolniczego, Leśnego i Ogrodniczego. Na II roku studiów Wydziału Leśnego wykładał zoologię leśną oraz prowadził ćwiczenia z tego przedmiotu, poświęcając czas głównie na dokładniejsze omówienie zwierząt kręgowych naszej fauny leśnej. W tym zakresie współpracował z Państwowym Muzeum Zoologicznym w Warszawie, był współpracownikiem redakcji „Zoologica Poloniae“, oraz sekretarzem generalnym Polskiego Towarzystwa Zoologicznego. Od czasu wejścia na uczelnię interesował się też żywo problemami z zakresu ochrony przyrody, zestawiając kilka opracowań faunistycznych rezerwatów stepowych.

Na specjalne podkreślenie zasługuje Jego stosunek do Polskiego Związku Entomologicznego, którego był członkiem-założycielem i któremu był bardzo oddany. Należał do niego od pierwszych chwil jego istnienia: najpierw od roku 1922 do Sekcji Entomologicznej Oddziału Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika we Lwowie, a później po przekształceniu się w samodzielne Towarzystwo pod nazwą Polski Związek Entomologiczny, wchodził do zarządu początkowo jako zastępca skarbnika, a od stycznia 1931 do stycznia 1937 roku jako skarbnik, dbając zawsze troskliwie o finanse Związku. Po przejściu do Warszawy był członkiem Komitetu Redakcyjnego „Polskiego Pisma Entomologicznego“, które zawsze zasiliał swoimi pracami. Przez okres pobytu we Lwowie brał bardzo żywy udział w życiu Związku, wygłaszając

często na miesięcznych zebraniach odczyty lub demonstrując ciekawe okazy.

W 1939 roku, kiedy z początkiem września ogłoszono nakaz wyjścia mężczyzn z Warszawy, ś.p. Prof. Dr R. Kuntze razem z jednym z profesorów SGGW w większości na piechotę dostał się do Lwowa. Żona Jego pozostała w Warszawie, gdzie przez cały czas oblężenia stolicy pracowała w Polskim Radio. Do Warszawy wrócił Profesor Kuntze już 4 listopada 1939 roku. Kiedy została zorganizowana Miejska Szkoła Rolnicza i Kursy Rybackie, wykładał tam zoologię. Wtedy napisał skrypt Zoologii, wydany w 1943 roku przez Związek Rybacki staraniem Prof. Dr Leopolda Staffa. Pisząc ten skrypt przedyskutował dużo spraw z tym związanych z wieloma ludźmi, zwłaszcza z Prof. Dr T. Jaczewskim. Do tego skryptu zrobiłem większość rysunków oddanych kłiszą kreskową.

W tym czasie współpracował ś.p. Dr R. Kuntze z Państwowym Muzeum Zoologicznym, gdzie razem z żoną uporządkował zbiory entomologiczne z wielu rodzin. Chcąc zestawić katalog chrząszczy polskich, w każdy piątek dyskutował z Inż. J. Makólskim na ten temat. Wiele czasu poświęcał na egzaminowanie tych studentów SGGW wszystkich trzech Wydziałów, którzy w tajnym nauczaniu zdawali u Niego egzaminy z zoologii, biologii, zoologii leśnej, entomologii rolniczej i leśnej, a nawet i z ochrony lasu. Jakże miłe były czwartki w domu Państwa Kuntzów, urządzone przez wysokich walorów małżonkę Dr Zofię Grabowską-Kuntzową i przezacną teściową Gabrieleę Grabowską, na których spotykało się tak wielu naukowców. Jak odważną postawę zachował ś.p. Prof. Kuntze wobec Niemców. Kiedy odwiedził Go raz w domu jeden z zoologów niemieckich, służący w lotnictwie w Warszawie i zapytał, czy może Go jeszcze odwiedzić, odpowiedział mu Profesor, że chętnie, ale wtedy, kiedy będzie mógł go przyjąć w Zakładzie Zoologii w SGGW przy ul. Rakowieckiej 8, to jest w tym budynku, w którym wtenczas zoolog ten jako wojskowy kwaterował. Będąc bliskim sąsiadem ś.p. Prof. Kuntze go przez cały czas okupacji często się z Nim widziałem. Często odwiedzał mię ś. p. Prof.

Kuntze, interesując się moimi pracami z zakresu szkodników owoców i nasion drzew i krzewów, gdy pisałem klucz do ich oznaczania oraz z zakresu zoocecidologii. Służył mi radą, oraz pomocą przy oznaczaniu zwłaszcza otrzymanych z hodowli chrząszczy. Postarał mi się o binokular i aparat rysunkowy Abbégo, tak że miałem dzięki Niemu małą pracownię w domu. W lipcu 1944 roku kiedy sytuacja w Warszawie była tak wyjątkową, nie przestał interesować się moimi zdobyczami, a zwłaszcza nowym szkodnikiem nasion jałowca przywiezionym z Podkowy Leśnej koło Warszawy wtedy, gdy huk armat zbliżającego się frontu był już dobrze słyszany. A kiedy ustaliłem, że gatunek ten jest nowym dla wiedzy, namawiał mnie, aby dla oddania rośliny żywicielskiej nazwać go *Megastigmus juniperi*. Jednak w związku z Jego śmiercią, chcąc dać dowód pamięci i wdzięczności za wszystkie rady i wskazania oraz wyrazić cześć zasłużonemu badaczowi fauny ojczystej i dobremu Polakowi, który był wzorem postawy obywatelskiej, dałem nowemu gatunkowi nazwę od Jego nazwiska jako *Megastigmus Kuntzei*. Podobnie postąpił i Prof. Dr J. Noskiewicz, który Jego pamięci, jako znakomitemu badaczowi fauny Podola poświęcił odkryty na Podolu nowy gatunek dla wiedzy, nazywając go *Dioxys Kuntzei*.

Ś.p. Prof. Dr Roman Kuntze został rozstrzelany przez SS-owców w czasie powstania warszawskiego, rano dnia 22 sierpnia 1944 roku, w bramie kamienicy, w której mieszkał na rogu ulicy Madalińskiego i Kazimierzowskiej. Za tą kamienicą został pogrzebany. Kilka dni przed tym zmarła z odniesionych ran Jego małżonka u Sióstr Niepokalanek, pogrzebana na ich ogrodzie. Opatrzność ochroniła tylko teściową Panią Gabrielę Grabowską, która uniknęła nawet obozu w Mathausen, co udało się tylko nie wielu niewiastom mieszkającym na Mokotowie w obrębie ulic Al. Niepodległości, Rakowieckiej, Kazimierzowskiej i Madalińskiego. Zostawił matkę, która jeszcze ciągle czeka na powrót ukochanego syna, zostawił też młodsze rodzeństwo — siostrę i brata.

Stratę, jaką się poniosło najlepiej oddaje „słowo wstępne“ napisane przez Prof. Dr J. J. J. J. w III wydaniu skryptu Zoologii z 1947 roku: „W osobie Jego nie tylko nauka

polska straciła jednego z najwybitniejszych zoologów, a Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie znakomitego profesora, wychowawcę i przyjaciela młodzieży studiującej. Zginął człowiek wielkiej prawości, który przez długie lata wojny i okupacji był wzorem postawy obywatelskiej dla wszystkich, co się z Nim wtedy stykali, zawsze gotów do pomocy i ofiar na rzecz innych, a przede wszystkim na rzecz walczącej czynnie z okupantem młodzieży“.

Ekshumację zwłok ś.p. Prof. Dr R. Kuntzego i Jego małżonki Dr Zofii, przeprowadził Prof. Dr J. Kochman na wiosnę 1945 roku, na co potrzebne fundusze udało mi się uzyskać u ówczesnego Dyrektora Instytutu Badawczego Leśnictwa Prof. Dr Inż. F. Krzysika. Ś.p. Prof. Dr Roman Kuntze i Jego małżonka Dr Zofia spoczywają na cmentarzu na Służewcu w miejscu zaznaczonym skromnym krzyżem, a drzewa Mazowska szumią do snu wiecznego Temu, który odszedł w pełni sił, nie zrealizowawszy swych wszystkich badawczych planów. Trwalszy pomnik ma On już teraz i mieć będzie na zawsze w sercach naszych, oraz w rocznikach Nauki Polskiej, jaki wystawił sobie swoimi publikacjami.

S P I S

publikacyj ogłoszonych przez ś.p. Prof. Dr Romana Kuntzego

A. Prace oryginalne :

1. Nowe dla Polski i rzadsze chrząszcze z Podola. Polskie Pismo Entomologiczne. T. 2. 1923.
2. Rasy biegacza wręgatego (*Carabus cancellatus* Ill.) na ziemiach polskich. Tamże.
3. a) Analiza genetyczna gatunku chrząszcza rynnica olchowa (*Melasoma aenea* L.). Archiwum Tow. Naukowego we Lwowie. Dział III. T. 2. i 3, 1923—24.
b) Analyse genetique de la variabilité de coloration chez le coléoptère *Melasoma aenea* L. Compt. rendues de la Société de biologie. T. 84. 1923.
c) Genetische Analyse der Färbungsvariabilität des Blattkäfers *Melasoma aenea* L. Zeitschrift für induktive Abstammungs- und Vererbungslehre. Bd. 47. 1928.

4. O występowaniu *Carabus Hampei* Küst. w pasmie czarnohorskim. Rozprawy i wiadomości z Muzeum im. Dzieduszyckich. T. 9. 1924.
5. Notatki ipidologiczne z Polski. (wspólne z A. Kozi-ko w s k i m). Polskie Pismo Entomologiczne. T. 4. 1925.
6. Nowe stanowiska kilku rzadszych chrząszczy w południowo-wschodniej Polsce. Tamże.
7. Pasożyty borecznika jasnobrzuchego *Lophyrus pallidus* Klug.) w Puszczy Niepołomickiej. Sylwan, T. 44. 1926.
8. Studia biostatystyczne nad zmiennością geograficzną biegacza *Carabus arvensis* Hrbst. na ziemiach polskich. Kosmos, T. 52. 1927.
9. Przyczynek do znajomości fauny Halticinów (*Col.*) południowo-wschodniej Polski. Rozprawy i wiadomości z Muzeum im. Dzieduszyckich. T. 10. 1924—1927.
10. O występowaniu szarańczaka *Phaneroptera falcata* Scop. na Chomcu pod Lwowem i o rozmieszczeniu geograficznym tego gatunku. Tamże.
11. Stanowisko szczurka pszczołojada (*Merops apiaster* L.) na małopolskim Podolu. Ochrona Przyrody. Rocznik 8. 1928.
12. Genetische Analyse der Färbungsvariabilität des Kiefernspinners (*Dendrolimus pini* L.) (wspólnie z G. P o l u s z y Ń s k i m). Bulletin de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe d. sc. mathemat.-naturelles. 1928.
13. Niektóre koleopterologiczne wyniki wycieczki na małopolskie Podole w latach 1926—1928. Polskie Pismo Entomologiczne. T. 8. 1929.
14. Drugi przyczynek do znajomości fauny Halticinów Polski. Tamże. T. 9. 1930.
15. Przyczynek do znajomości fauny szarańczaków południowej Polski. Tamże.
16. Przyczynek do znajomości fauny ssaków południowej Polski. Kosmos. T. 55. 1930.
17. Przyczynek do metodyki badania i zakażania pasożytami u poprocha cetyniaka (*Bupalus piniarius* L.) (wspólnie z E. C z e r w i ń s k i m). Sylwan. T. 48. 1930.
18. Z dalszych badań nad fauną Chomca pod Lwowem. Ochrona Przyrody. Rocznik 10. 1930.

19. a) Studia porównawcze nad fauną kserotermiczną na Podolu, w Brandenburgii, Austrii i Szwajcarii. Archiwum Tow. Naukowego we Lwowie, Dział III. T. 5. 1931.
b) Vergleichende Beobachtungen und Betrachtungen über die xerotherme Fauna in Podolien, Brandenburg, Oesterreich und der Schweiz. Zeitschrift für Morphologie und Oekologie der Tiere. Bd. 21. 1931.
20. Nowy dla fauny polskiej gatunek z rodziny mrówkolwowych (*Myrmeleontidae*). Polskie Pismo Entomologiczne. T. 10. 1931.
21. Notatka o faunie wzgórza pod Międzyhorcami w okolicy Halicza. Ochrona Przyrody. Rocznik 12. 1932.
22. Wyniki badań nad fauną chrząszczy Podola w latach 1930—1932. Kosmos. T. 57. 1932.
23. a) Ueber die Verpuppungsweise einiger Parasiten der Kieferneule (*Panolis flammea* Schiff.). Zeitschrift für angewandte Entomologie. Bd. 20. 1933.
b) Przyczynek do biologii kilku pasożytów strzygoni choinówki (*Panolis flammea* Schiff.). Pamiętnik XIV. Zjazdu lekarzy i przyrodników polskich w Poznaniu 1933.
24. Charakterystyka faunistyczna dwu rezerwatów stepowych w południowo-wschodniej Polsce. (wspólnie z J. Noskiewiczem). Ochrona Przyrody. Rocznik 13. 1933.
25. Przyczynki do znajomości fauny ssaków Polski. (wspólnie z E. Szynalem). Kosmos. T. 58. 1933.
26. Beitrag zur mikroskopischen Anatomie der Ichneumoniden-Larven. Polskie Pismo Entomologiczne. T. XII. 1933.
27. Masowy pojaw gryzoni polnych w r. 1930 w południowo-wschodniej Polsce. (wspólnie z E. Szynalem). Rozprawy biologiczne z zakresu medycyny weterynaryjnej, hodowli i rolnictwa. T. 122. 1934.
28. Mitteilungen über die Systematik und die geographische Verbreitung einiger Säugetierarten der polnischen Fauna. Zeitschrift für Säugetierkunde. Bd. 10. 1935.
29. Notatki o kilku krajowych gatunkach rodzaju Borecznik (*Lophyrus*). Sylwan. Seria A. T. 53. 1935.
30. Zapiski entomologiczne z wycieczek w Pieninach. Polskie Pismo Entomologiczne. T. 13. 1934—1936.

31. Charakterystyka faunistyczna Łysej Góry pod Lackiem w powiecie Złoczowskim. Kosmos. Seria A. T. 61. 1936.
32. Szkodniki nasion jodły, występujące w południowej Polsce. (wspólnie z A. Kozikowskim). Sylwan. Seria A. T. 54. 1936.
33. Charakterystyka entomofaunistyczna ścianki wołczyńskiej pod Stanisławowem. Polskie Pismo Entomologiczne. T. XVI—XVII. 1937—1938.
34. Zarys zoogeografii polskiego Podola. (wspólnie z J. Noskiewiczem). Towarzystwo Naukowe we Lwowie. Prace naukowe. Dz. II, T. IV. 1938.
35. Trzeci przyczynek do znajomości fauny Halticinów Polski. Polskie Pismo Entomologiczne. T. XVI—XVII. 1937—1938.

B. *Rozprawy krytyczne, polemiczne, szkice biograficzne,
z zakresu dydaktyki, terminologii:*

1. Einige Bemerkungen zu der Arbeit von Dr A. Pongrács: Beiträge zur Tiergeographie Polens. (wspólnie z J. Noskiewiczem). Archiv für Naturgeschichte. Abt. A. Bd. 91. 1925.
2. Kilka uwag o systemie regionalizacji zoogeograficznej Fryderyka Dahla. Kosmos. T. 51. 1925.
3. Obecny stan wiadomości o faunie ssaków i ptaków wschodniego Podola. Kosmos. Seria A. T. 53. 1928.
4. Uwagi o programie nauczania zoologii i entomologii lasowej w kilku uczelniach zagranicznych. Sylwan. T. 47. 1929.
5. Benedictus Dybowski, als Säugetierforscher. Zeitschrift für Säugetierkunde. Bd. 7. 1932.
6. Na marginesie nowego opracowania fauny ssaków Polski. Kosmos. Seria A. T. 59. 1934.
7. Problemy zoogeograficzne Pienin. Kosmos. Seria B. T. 59. 1934.
8. Z rozważań nad polską nomenklaturą w zakresie entomologii lasowej. Sylwan. Seria B. T. 53. 1935.
9. Systematyka podgatunkowa, a ochrona przyrody. Ochrona Przyrody. Rocznik 15. 1935.

10. Problemy zoogeograficzne wysp Kerguelen. Kosmos. Seria B. T. 61. 1936.
11. Działalność ś.p. prof. Zygmunta Mokrzeckiego na polu entomologii lasowej. Sylwan. B. T. 54. 1936.
12. Krytyczny przegląd szkodników z rzędu chrząszczy zarejestrowanych w Polsce w latach 1919—1933. Rocznik Ochrony Roślin. T. 3. 1936.
13. Krytyczny przegląd wiadomości o szkodliwych gryzoniach zebranych przez Stacje Ochrony Roślin w Polsce w latach 1919—1933. — Rocznik Ochrony Roślin, Warszawa, 1937. T. 4. Zesz. 2. str. 19, 2 mapy.

C. Artykuły popularno - naukowe :

1. Fauna Śląska. Przyroda i technika. T. 2. 1923.
2. Zadania i metody entomologii stosowanej. Tamże. T. 3. 1924.
3. O zjawisku periodycznej rójki chrabąszczy. Tamże. T. 4. 1925.
4. Wpływ człowieka na skład fauny. Tamże. T. 5. 1926.
5. Teoria Wegenera, a zoogeografia. Tamże. T. 6. 1927.
6. O niektórych nowszych pojęciach i zagadnieniach entomologii stosowanej. Tamże T. 8. 1929.
7. Wspomnienia z ogrodu zoologicznego w Berlinie. Tamże. T. 9. 1930.
8. Zjawiska i zagadnienia dyluwialne zoogeografii. Tamże. T. 11. 1932.
9. Dwie sprzeczne teorie o pochodzeniu owadów. Tamże. T. 12. 1933.
10. Z rozważań nad podstawowymi zasadami ekologii zwierząt. Tamże. T. 13. 1934.
11. Żubr białowieski, a żubr kaukaski w oświetleniu systematyki podgatunkowej. Tamże. T. 14. 1935.
12. Biologiczne zwalczanie brudnicy nieparki (*Lymantria dispar* L.) w Ameryce Północnej. Tamże. T. 15. 1936.

D. Wydawnictwa podręcznikowe :

1. Chrząszcze i motyle krajowe. Przewodnik do określania rodzin i rodzajów. (wspólnie z J. K i n e l e m). Nakładem

- Komitetu Wydawniczego Podręczników Akademickich przy Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Warszawa 1931.
2. Przewodnik techniczno-leśny. Rozdział V. Ochrona lasu. Rozdział XVI. Łowiectwo. Nakładem „Biura techniczno-leśnego Dr F. Krzysik i Inż. F. Ochrymowicz we Lwowie“. Lwów, 1933.
 3. Fauna słodkowodna Polski. Zeszyt 2. Ssaki. Nakład Kasy im. Mianowskiego. Warszawa 1935.
 4. Zoologia. Część I-sza Ogólna, Część II-ga Systematyczna. Z rysunkami. Warszawa 1943. Związek Rybacki. — Wydanie II. Warszawa 1947. Skrypt. Nakładem Koła Leśników Studentów S. G. G. W.
- Z Zakładu Ochrony Lasu i Entomologii Leśnej
Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie.